

VÄRDEBESKRIVNING

Område av riksintresse för naturvård i Västernorrlands län

Datum: 2023-03-31

Områdesnummer: NRO 22 001

Områdesnamn: Norra Alnön

Kommun: Sundsvall

Kartblad: 17 H NO

Area: ca 2 779 ha

Naturgeografisk region: 28a. Sydligt boreala kuperade områden; Medelpad och Höga Kusten i Ångermanland.

Kust/havsregion:

Regionindelning för sjöar och vattendrag:

Agrara kulturlandskapsregioner: 14

Landskapsformer: Kullig terräng med rel höjd 50-100 m

Riksvärde:

Odlingslandskap	Naturbetesmark	Flora
		Fauna
	Äng	Flora
Bergarter, mineral		

Värdeomdöme: Norra Alnös odlingslandskap är mångformigt och innehåller en stor andel hävdberoende biotoper och landskapselement. Den alkalina berggrunden har tillsammans med ett gynnsamt klimat skapat en mycket rik flora med stort inslag av sydliga arter. I de omfattande hagmarkerna samt på ängspartier, vägkanter och hållmarker förekommer bl a gullviva, darrgräs, sundsvallsviol och backlök. Den starkt hotade arten mnemosynefjäril finns här i en av de största populationerna i landet.

Vid Stornäset och på Långharsholmen finns stora betade havsstrandängar som utgör viktiga rastlokaler för flyttande vadare och änder.

Norra Alnön har en unik geologi med bergarter med mycket ovanliga sammansättningar. Här kan nämnas alnöit, fenit, pyroxenit, nefelinsyenit, sövit (kalk) och kimberlit.

Huvudkriterier:

- A. Områden med framstående exempel på landskapstyper eller naturtyper eller kombinationer av naturtyper, som särskilt väl visar landskapets utveckling samt processer och naturlig utveckling i olika ekologiska system såväl på land som i vatten
- C. Områden med sällsynta naturtyper, hotade eller sårbara biotoper och arter
- D. Områden med mycket rik flora/fauna
- E. Områden med geovetenskapliga särdrag av särskilt bevarandevärde

Stödkriterier: Storlek, mångformighet, kontinuitet, raritet, nyckelområde, säregenhet, funktion.

Förutsättningar för bevarande: För att bevara odlingslandskapets höga värden krävs fortsatt/utökat åkerbruk, ängsbruk, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement. Restaurering av igenvuxna ängar och naturbetesmarker. Områdets värden kan påverkas negativt av t ex minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift, skogsplantering på jordbruksmark, bebyggelse, täkter, lednings- och vägdragningar.

Säkerställande: Naturreservat (MB 7 kap 4 §) är Smedsgården (1982), Långharsholmen (1973) och Stornäset (1968). Naturminnen (MB 7 kap 10 §) är fem geologiska lokaler (1 st 1976, 4 st 1978).

Områdets huvuddrag: Alnöintrusionen är ett av de mest kända och bäst undersökta geologiska objekten i Sverige. På norra Alnön uppträder en mängd bergarter och mineral som man inte hittar någon annanstans i vårt land. Anledningen till detta är den vulkaniska aktivitet som pågick i området för ca 550 miljoner år sedan. Då bildades en mängd olika alkaliska bergarter bl a sövit, alnöit och borengit.

De unika geologiska förhållandena har tillsammans med det gynnsamma klimatet skapat förutsättningar för en mycket rik flora. I likhet med geologin har Alnöns flora sedan lång tid varit föremål för uppmärksamhet. En mängd sydliga växtarter förekommer, framför allt knutna till det småskaliga, mosaikartade odlingslandskapet med stor andel hagmarker och ängsbackar som förekommer bl a i byarna Smedsgården, Släda, Röde, Båräng och Pottäng. Gullviva, vårlök, sundsvallsviol, vårstarr, sminkrot, darrgräs, rosettjungfrulin och backsmörblomma är exempel på den artrika flora som förekommer. Även insektsfaunan är rik, bl a finns den starkt hotade arten mnemosynefjäril i en av de största populationerna i landet.

Odlingslandskapet på norra Alnön har ett stort inslag av landskapselement som stenmurar, åkerholmar, solitära träd och fornlämningar. Gravhögar och stensättningar härstammar framför allt från järnåldern.

Vissa områden med f d jordbruksmark är idag beväxta med lövskogar av olika ålder, ofta med stor andel gråal och hägg. Dessa har vanligen en rik vårflora med blommande blåsippor, smånunneört, gullpudra och vårlök och under sommaren dominerar högorter som stormhatt, stinksyska och lundstjärnblomma. Den rödlistade svamparten scharlakansvårskål förekommer på nedfallna grenar,

framför allt i alskog.

De grunda stränderna och breda betade strandängarna vid Långharsholmen och Stornäset tillhör länets förnämsta flyttfågellokaler, speciellt omtyckt av vadare och andfåglar. Beståndet av rastande fåglar växlar dock snabbt, bl a på grund av växlingar i vattenståndet. Här rastar bl a brushane, kärrsnäppa, mosnäppa, vigg, knipa, gräsand, ejder, kricka och bläsand i stora flockar.

I något mindre antal förekommer årligen bl a svartsnäppa, skogssnäppa, gluttsnäppa, småsnäppa, grönbena, brunand, skedand, knölsvan, storskrak, småskrak, myrspov, större strandpipare, kustpipare, ljungpipare, strandskata, rödstrupig piplärka, berglärka, lappsparv och ibland också snösparv. Under vintern, innan isen lagt sig, kan antalet sångsvanar uppgå till över hundra.

Anmärkningar: Norra Alnön ingår i länsstyrelsens program för bevarande av natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet (objekt nummer 8109) och i nationell bevarandeplan för odlingslandskapet (objekt nummer Y 8105, 81-98, 100, 101, 105, 107, 113, 114).

Referenser:

- Guvå, L. 1972. Naturvårdsinventering i Västernorrlands län: Medelpad. - Härnösand.
- Grevillius, A Y. 1894. Bidrag till kännedom om kärlväxtvegetationen på nephelinsyenitområdet i Alnös norra del samt på närliggande holmar i Medelpad. K. Vetensk. Akad. Förhandl. 51.
- Jasek, V. 1974. Norra Alnön. Kulturmarkens användning. - Länsstyrelsen i Västernorrlands län. Härnösand.
- Jasek, V. 1976. Norra Alnön. Markanvändningsplan. - Länsstyrelsen i Västernorrlands län. Härnösand.
- Marklund, I. 1980. Räkning av rastande sjöfågel och vadare vid Stornäset och Hörningsholmen våren 1979. Stencil.
- Noren, L. 1974. Långharsholmens naturreservat, Västernorrlands län. Vegetation, flora, fauna och geologi samt förslag till skötselåtgärder. - SNV PM 496. Solna.
- Länsstyrelsen i Västernorrlands län, 1993: Program för bevarande av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden. Länsstyrelsen 1993:1. Härnösand.
- Länsstyrelsen i Västernorrlands län, 1992: Ängs- och hagmarker i Västernorrlands län - del 1 Medelpad. Länsstyrelsen. Härnösand.
- Naturvårdsverket, 1996: Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Stockholm.

Geologi:

- Högbom, A G. 1895. Ueber das Nephelinsyenitgebiet auf der Insel Alnö. Geol. Fören. Stockholm. Förh. 17, 100-160, 214-256.
- Von Eckermann, H. 1942. Ett preliminärt meddelande om nya forskningsrön inom Alnö alkalina område. Geol. Fören. Stockholm. Förh. 64, 399-455.
- Von Eckermann, H. 1948. The alkaline district of Alnö Island (Alnö alkalina område). Sveriges Geol. Unders. Ca 36.

- Von Eckermann, H. 1974. The chemistry and optical properties of some minerals of the Alnö alkaline rocks. Arkiv Mineral. Geol. 5/8, 93-210.
- Kresten, P. 1981. Introduktion till alnöområdets geologi. - Länsstyrelsen i Västernorrlands län. Härnösand.
- Kresten, P., 1990: Alnöområdet. I Lundqvist, T., 1990: Beskrivning till berggrundskartan över Västernorrlands län. Sveriges geologiska undersökning, ser. Ba nr 31.